

LIETUVOS NEGALIOS ORGANIZACIJŲ FORUMAS

Kodas 125703071 | Žemaitės g. 21 (V a.), LT-03118 Vilnius

Tel.: +370 5 26 91309 | El. p.: info@lnf.lt

Puslapis internete: www.lnf.lt

LIETUVOS NEGALIOS ORGANIZACIJŲ FORUMO STRATEGINIS VEIKLOS PLANAS 2023 METAMS

2001-iaisiais įkurta, siekiant derinti skirtingų negalios grupių interesus ir vieningai keisti žmonių, turinčių negalia, padėtį Lietuvoje, per du dešimtmečius asociacija nuėjo ilgą ieškojimų, bandymų, suklypimų ir laimėjimų kelią. Lietuvos negalios organizacijų forumas (toliau – LNF) užima reikšmingą vietą šalies judėjimo už žmonių su negalia teises istorijoje. LNF gyvavimo laikotarpis ir vykdomos veiklos sutampa su bendruomenei svarbių teisės aktų priėmimu, tarptautinių direktyvų atneštais įsipareigojimais ir jų stebėseną, laimėtomis bylomis, palankiai išspręstais skundais, bandymais įgyvendinti esmines reformas, pozityviais visuomenės nuomonės ir požiūrio į negalia pokyčiais.

LNF yra vienas pagrindinių valstybės institucijų partnerių ir ekspertų negalios politikos klausimais. LNF kaip didžiausias negalios organizacijų skėtis dalyvauja visuose negalios politikos formavimo, įgyvendinimo, stebėsenos etapuose.

Siekiant sustiprinti LNF veiksmus ir advokacijos priemones atsižvelgiant į NPP, atskirų Ministerijų Plėtros programas, LRV programos įgyvendinimo planą ir kituose valstybės strateginiuose dokumentuose įtvirtintas priemones žmonių su negalia teisių įgyvendinimui, atsižvelgiant į LNF komitetų veiklos rezultatus ir rekomendacijas, į tarptautiniuose dokumentuose pateiktą aktualią informaciją ir tarptautinių organizacijų pozicijas, siekiama LNF narių aktyvaus įsitraukimo į LNF nuoseklias advokacijos veiklas, pozicijų formavimą ir viešinimą.

LNF Tarybos sprendimu tvirtinamos šios strateginės LNF veiklos kryptys, o prioritetiniais pagrindiniais tikslais 2023-iems metams numatyti **įtraukaus švietimo, moterų teisių ir negalios vertinimo/ užimtumo srityse, kurių bus siekiama per LNF nuosekliai veikiančių teminių Komitetų veiklas.**

1. Prioritetinės LNF veiklos kryptys 2023 m.

- 1.1. Dalyvavimas politikos ir teisėkūros formavime/rengime, siekiant kad visos nuostatos būtų suderintos su JT Neįgaliųjų teisių konvencija - Nacionaliniu mastu ir Europiniu/ tarptautiniu mastu.

- 1.2. LNF Narių žinių ir gebėjimų stiprinimas.
- 1.3. Informacijos apie negalią sklaida - visuomenės požiūrio keitimas.
- 1.4. Negalios judėjimo atstovavimas – nacionaliniu, ES ir tarptautiniu mastu.

1.1 Dalyvavimas politikos ir teisėkūros formavime/rengime, siekiant, kad visos nuostatos būtų suderintos su JT Neįgaliųjų teisių konvencija.

Pagrindiniai klausimai, susiję ir įtakojantys daugumą žmonių su negalia:

LNF Užimtumo komiteto veiklos ir planai:

1. LNF Užimtumo komitetas fokusuotis tik į užimtumą. Tikslas - susimodeliuoti idealų užimtumo modelį, kuris apims žmonių su negalia įdarbinimą ir reaguoti į teisės aktus, kuriant idealaus užimtumo modelio viziją, besiremiančią neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatomis.
2. Kadangi užimtumo reforma jau priimta, būtina keisti/priimti poįstatyminius teisės aktus, įtraukiant NVO, kaip paslaugų teikėjus, su kuriais bendradarbiaus UŽT.
3. Planuojama remtis įdarbinimo su pagalba neįgaliųjų užimtumo modeliu „Supported employment“, kuomet žmogus vedamas nuo nedarbo situacijos iki pagalbos darbo vietoje. Modelio esmė siejasi su Neįgaliųjų teisių konvencija – tai nuolatinis individualus darbas su žmogumi tikslu – įdarbinti žmogų su negalia, prisitaikant prie žmogaus su negalia situacijos ir jo individualumo. Pagrindiniai modelio principai - individualumas ir lankstumas bei gyvas paslaugos teikimas (reagavimas į situaciją, į kurią atsižvelgiant vyksta paslaugų koregavimas).
4. Pagrindiniai žmogui su negalia darbo paieškos etapai:
 - ieškant darbdavių, jiems aiškinant apie žmogaus negalią ir jo galimybes;
 - pagalbos darbo vietoje teikimo etapas, aiškinantis, kiek jos reikia.
5. Būtina padaryti erdvę NVO potencialui per paslaugų teikimą, akreditavimą, socialinės reabilitacijos rezervines paslaugas – kokio formato galėtų būti sisteminis paslaugų teikimo modelis, nes šiuo metu pagrindinis trūkumas – fragmentinis finansavimas, kai NVO yra profesionalai kalbant apie žinias ir bendravimą negalios srityje, o visą kitą galima išsiugdyti. Todėl būtina pradėti nuo darbo su poįstatyminiais teisės aktais – svarbu parengti paslaugų aprašus, kuriuose būtų aprašytas ir išgrynintas paslaugos teikėjas.

LNF Moterų komiteto veiklos ir planai:

Prioritetai:

1. Pagalbos prieinamumas nuo smurto nukentėjusioms moterims su negalia;
2. Pagalbos paslaugos mamoms/tėvams su negalia;
3. Reprodukcinės sveikatos priežiūros kokybės gerinimas;
4. Papildomas prioritetas – keisti teisės aktus, kurie leidžia be moters sutikimo (globos atveju) sterilizuoti moterį arba atlikti abortą.

Veiklos ir planai:

1. Per 2023 atlikti kokybinį tyrimą su smurtą patyrusiomis moterimis apie pagalbos ieškojimo patirtis. Gavus jo rezultatus planuoti susitikimus su SKPC ir kitomis pagalbą nuo smurto nukentėjusioms moterims teikiančiomis organizacijomis.

2. Susitikimas su Kėdainių rajono savivaldybe aptarti vaiko paėmimo iš šeimos atvejį ir gairių parengimas tokių praktikų prevencijai. Parengus gaires organizuoti nuotolinius susitikimus su 5 kitomis savivaldybėmis pristatant Kėdainių rajono patirtis ir informuojant apie mamų su negalia pagalbos poreikius rūpinantis šeimomis. Partneris – LŽNS.
3. 2023 anketinė apklausa apie moterų su negalia patirtis rūpinantis reprodukcinė sveikata (nuostatos, paslaugų prieinamumas, paslaugų kokybė). Vėliau, 2024 m., organizuojami susitikimai su akušerių ir ginekologų asociacija, studentais, pedagogais, keičiant jų nuostatas apie moteris su negalia ir skatinant gerinti paslaugų kokybę/prieinamumą.

LNF įtraukaus švietimo komiteto veiklos ir planai:

Išplėstas LNF švietimo komiteto bendravimas: ne tik formaliuose nuotoliniuose susitikimuose, bet yra sukurta ir FB bendravimo grupė.

Pagrindiniai komiteto einamieji klausimai ir planai:

1. Stiprinti ir gerinti LNF įtraukaus švietimo komiteto bendravimą/komunikaciją su ŠMSM, esant reikalui per Ministerijos vadovybę, arba kreiptis į LR Vyriausybę.
2. Komiteto atstovai toliau tęs darbą SUP darbo grupėje dėl klasifikatoriaus, siekiant užtikrinti visų negalių ir SUP kriterijų detalizavimą.
3. LNF komiteto deleguotas atstovas - LAA „Lietaus vaikai“ atstovė Kristiną Košel-Patil dalyvauja specialiųjų mokyklų, pretenduojančių tapti regioniniais centrais atrankos komitetais savivaldybėse darbo grupėje.
4. Dalyvavimas ir stebėseną Tūkstantmečio mokyklų veikloje, siekiant užtikrinti su negalia susijusius aspektus.
5. Aktyvus dalyvavimas parengiamuosiuose etapuose, konsultacijose dėl planuojamos įtraukaus švietimo reformos nuo 2024 m., numatant stebėsenos kriterijus.

Papildomi klausimai, susiję ir įtakojantys daugumą žmonių su negalia:

- **Teisės aktų įgyvendinimo stebėseną** (nuolatos vykdoma „whatchdog“ funkcija, kuomet negalios NVO ne tik dalyvauja politikos, teisėkūros rengime, tačiau ir konkrečių įstatyminių nuostatų įgyvendinimo stebėsenoje, siekiant kad priimtose nuostatos veiktų praktikoje)
- **Duomenys ir statistika.** Siekiant atliepti negalią turinčių asmenų poreikius, strategiškai planuoti paslaugas ir tikslines priemones būtina rinkti duomenis apie asmenis su negalia (pagal amžių, negalios pobūdį, negalios sunkumą, kt.)
- **Prieinamumas. Infrastruktūros/aplinkos prieinamumo didinimas.** Teisės aktuose reglamentuoti esamų statinių prieinamumą ir lengvai pašalinamų kliūčių panaikinimą (terminus, naštos proporcingumą ir kt. aspektus). Nustatyti tinkamus kontrolės, atsakomybės ir sankcijų skyrimo mechanizmus visose statybos stadijose, taip pat nustatyti paskesnio (a posteriori) statinių naudojimo priežiūros subjektus, atsakomybę, skundų nagrinėjimo procesus. Statinių prieinamumo srityje įtvirtinti viešojo intereso gynimo institutą.
- **Informacijos prieinamumo didinimas.** Informacijos prieinamumas aktualus labai plačiai visuomenės daliai, tačiau jis ypač svarbus regos, klausos ir intelekto negalią turintiems žmonėms. Šioms grupėms reikalingi alternatyvūs informacijos pateikimo būdai. Būtina įgyvendinti ES Viešojo sektoriaus interneto svetainių ir mobiliųjų programų prieinamumo direktyvos reikalavimus, plėsti teisės aktuose įtvirtintus reikalavimus dėl viešojo sektoriaus interneto svetainių bei elektroninių ir mobiliųjų paslaugų (pavyzdžiui, prieiga prie elektroninių paslaugų naudojantis mobiliuoju parašu, smart-ID ir kt.) prieinamumą, įskaitant ir lengvai skaitomos kalbos forma. Tokią kalbą naudotų iki 70 proc. populiacijos. Plėsti televizijos (ne tik Lietuvos nacionalinio transliuotojo, bet ir komercinių televizijų) programų pritaikymą įvairios

negalios poreikiams (klausos-lietuviški subtitrai/SKN - subtitrai pritaikyti klausos negalią turintiems asmenims, lietuvių gestų kalbos vertimas, regos(audiovizualinis įgarsinimas, vizualų ir lengvai suprantamo teksto naudojimas intelekto ar kognityvinės raidos sutrikimų turintiems asmenims). Tinkamai perkelti bei įgyvendinti Europos Prieinamumo aktą, siekiant kad prekės, produktai ir paslaugos būtų pasiekiamos ir draugiškos visiems asmenims su negalia.

- **Deinstitucionalizacija. Socialinių paslaugų sistemos reforma.** Siekiant įtraukios ir darnios visuomenės raidos, būtina užtikrinti įgalinančias, kokybiškas, prieinamas, į asmenų individualius poreikius orientuotas socialinės pagalbos paslaugas. Integralios asmens poreikių vertinimo ir juos atliepančios pagalbos teikimo sistemos veikimas turi užtikrinti pagalbos asmeniui su negalia ir priežiūrą asmeniui su negalia teikiančiai šeimai teikimą pagal individualius poreikius, gyvenamąją ir darbo aplinką, įskaitant atostogų nuo slaugos/priežiūros šeimai užtikrinimą. Pagalbos paslaugų teikimas turi būti planingas, periodiškai peržiūrimas, užtikrinama informacijos apie asmenis su negalia dalijimasi tarp skirtingų institucijų. Būtina plėsti paslaugų teikėjų ratą, nustatyti bazinių paslaugų minimumą ir maksimumą, parengiant paslaugų finansavimo krepšelį atsižvelgiant į negalios pobūdį ir laipsnį.
- **Socialinė apsauga. Skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės mažinimas** asmenų su negalia atžvilgiu. Lietuvoje Asmenų su negalia skurdo rizikos lygis buvo 31,3 proc., kuris yra 10,7 proc. punkto didesnis už bendrą skurdo rizikos lygį. Socialinės paramos išmokų sistema užprogramuoja skurduivalstybės socialinio draudimo stažo neturinčius asmenis, kadangi jų gaunamų šalpos pensijų bazė nesiekia minimalių vartojimo poreikių dydžio. Mokamų visų šalpos išmokų dydis turėtų būti lyginamas su minimalių vartojimo poreikių dydžiu, neišskiriant išmokų gavėjų grupių. Kita sisteminė yda - asmens socialinės apsaugos priemonės ir išmokos yra neatskirtos nuo negalios tikslinių pensijų bei išmokų, kurios vertinamos kaip asmens gaunamos pajamos, nevertinant bei visiškai neatsižvelgiant į asmens būtinąsias išlaidas.
- **Negalios/darbingumo vertinimas (LNF atstovų dalyvavimas negalios reformos tobulinimo kontekste?).** Patvirtinus naują negalios vertinimo reformą, būtina toliau dalyvauti poįstatyminių aktų rengimo procese, kad atsižvelgiant į JT Konvencijos ir Bendrųjų komentarų reikalavimus būtų patvirtintas holistinis negalios vertinimo metodas, pagal kurį būtų atsižvelgiama į negalios ir jo jos sukeltų kliūčių bei asmens individualių funkcinių aspektų derinį, papildomai skiriant dėmesio asmeniui reikalingos pagalbos ir paramos reikalavimams ir socialinėms kliūtims; suteikti žmonėms su negalia galimybę būti jų vertinimo proceso dalimi.
- **Tinkamas sąlygų pritaikymas (nediskriminacija)** (reikalavimas, kuris turi būti užtikrinamas įgyvendinant Lygių galimybių ir nediskriminavimo principą. Horizontalus, kadangi turi būti taikomas tiek užimtumo, sveikatos, švietimo, prieinamumo srityse)
- **Negalios organizacijų finansavimas** (Turi būti strategiškai planuojamas ir adekvatus finansavimo žmonių su negalia socialinės integracijos priemonėms užtikrinimas, įskaitant nuosekliai didėjantį finansavimą negalios organizacijų veiklai žmonių su negalia interesų atstovavimui, teikiant paslaugas ir dalyvaujant sprendimų priėmimo.). Remiantis 2018 m. priimtu JT Neįgaliųjų teisių komiteto Bendruoju komentaru Nr. 7 (General comment No. 7 (2018) on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention), valstybės turi užtikrinti negalios NVO tiesioginį finansavimą, suteikiant tikslinius finansus advokacijai ir teisių gynimui, NVO autonomiją, įskaitant institucinį finansavimą.

2. LNF Narių žinių ir gebėjimų stiprinimas.

Gebėjimų stiprinimo būdai ir formos: susitikimai/diskusijos, seminarai, mokymai nuotoliniu būdu ar/ir gyvai.

- Žinių apie JT Neįgaliųjų teisių konvenciją ir jos atskirus aspektus sklaida. Norint, kad negalios NVO ir patys negalią turintys žmonės gintų savo teises, jie turi jas

išmanyti. Tačiau tyrimai rodo, kad vis dar daugiau nei pusė žmonių su negalia nežino esminio jų teises ginančio dokumento

– JT Neįgaliųjų teisių konvencijos. Negalią turinčių žmonių supažindinimas su jų teisėmis yra viena esminių LNF misijų. Tikslinių mokymų, renginių, diskusijų ir webinarų formatais LNF nariams ir jų nariams regionuose organizavimas.

- **Tarptautinių ir nacionalinių teisinių nuostatų panaudojimas advokacijai** (mokymai apie strateginį bylinėjimąsi, tarptautinės jurisprudencijos panaudojimą, kitų šalių gerųjų pavyzdžių ir praktikų pasitelkimą nacionaliniu mastu dalyvaujant politikos formavime, teisiniame atstovavime)
- **Vidinės komunikacijos su LNF nariais didinimo ir gerinimo būdai:**
 - **Strateginė sesija su visais LNF nariais** (Mokymai aktualia tema ir dalinimasis patirtimi tarp LNF narių)
 - **LNF Įtraukaus švietimo, Moterų teisių ir Užimtumo komitetai įtraukiant suinteresuotus LNF narių atstovus** (Tarybos sprendimu suformuoti nuolatiniai komitetai teminiams klausimams/LNF pozicijoms parengti. Vėliau šios pozicijos aptariamos/tvirtinamos visų LNF narių).
 - **Vidinės komunikacijos/informacijos sklaida, mainai.** LNF dalinasi informacija su nariais apie Europinius, nacionalinius negalios klausimus, naujas teisėkūros iniciatyvas. Taip pat, kaip LNF nariai informuoja apie savo vykdomas advokacines veiklas, pozicijas.

3. Informacijos apie negalią sklaida - visuomenės požiūrio keitimas.

- **Keisti visuomenės požiūrį apie negalią.** Kol egzistuoja supratimas, kad negalią turintys žmonės turi būti atskirti, kad juos reikia globoti, o ne įgalinti gyventi savarankiškai, tol bus sunku sutelkti palaikymą svarbioms reformoms, pavyzdžiui, įtraukaus švietimo, deinstitutionalizacijos ar užimtumo atviroje darbo rinkoje. LNF analizuoja žmonių, turinčių negalią, teisių pokyčius, atlieka tyrimus, konsultuoja, nuolat duoda interviu žiniasklaidoje ir rengia informacines kampanijas.

4. Negalios judėjimo atstovavimas – nacionaliniu, ES ir tarptautiniu mastu.

- **Per LNF negalios bendruomenės Lietuvoje atstovavimas nacionaliniuose, europiniuose, tarptautiniuose susitikimuose, renginiuose.** LNF yra Europos negalios forumo narys (LNF Prezidentė yra EDF Tarybos narė), Europos savarankiško gyvenimo tinklas (ENIL) narys. LNF Prezidentė Dovilė Juodkaitė yra deleguota ir išrinkta Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto (ES) nare nuo Lietuvos. LNF siekia aktyviai dalyvauti negalios politikoje netik Lietuvoje, bet ir tarptautiniu mastu. LNF delegacija dalyvauja kas antrus metus organizuojamose eitynėse Freedom Drive Briuselyje. Europos Komisijos organizuojamose metiniuose renginiuose dėl JT Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo (Darbinis Forumas), Europos Parlamento organizuojamame Negalios Parlamente. 2023 m. bus dalyvaujama 5-ajame Europos negalios parlamente, Briuselyje.

Pagrindiniai 2023 m. LNF veiklos rodikliai/renginiai:

- Ne mažiau kaip 4 Tarybos posėdžiai
- Teminiai LNF komitetai - įtraukaus švietimo, moterų su negalia teisių ir

Užimtumo srityse

- Visuotinis narių susirinkimas – strateginė sesija
- 1 metinis renginys, kur LNF dalyvauja kaip ko-organizatorius:
Nacionalinis žmogaus teisių forumas
- Priklausomai nuo projektų finansavimo juose suplanuotos veiklos

LNF Taryboje sprendžiami klausimai:

- Dėl LNF komitetų pozicijų rengimo.
- Dėl LNF Tarybos narių funkcijų/atsakomybių pasiskirstymo.
- Dėl narystės plėtros, bendradarbiavimo su kitomis regionuose veikiančiomis negalios organizacijomis, siekiant atliepti negalios bendruomenės atstovavimo lūkesčius

Strateginis LNF veiklos 2023 m. buvo aptartas su nariais bei parengtas LNF Tarybos patvirtintų komitetų planuojamų veiklų pristatymo LNF Tarybai ir nariams rezultate.

Lietuvos negalios organizacijų forumo

Prezidentė Dovilė Juodkaitė